»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву »Браника« у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«:

	За Аустро-Угарску:	За Србију:
на годину	К 32·—	40·— дин.
на по године	К 16·—	20·— „
на четврт године	К 8·—	10·— „

Поједини бројеви стају 10 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.

Уредништво и администрација „Браника" налази се у кући А. Пајевића у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 284. У Новом Саду, у четвртак 18. (31.) децембра 1908. Година XXIV.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

У данашњем потиштеном стању српскога народа у овим крајевима, које је стање постало још потиштеније према великој кризи на Балкану, а према данашњем нашем страначком раздору и растројству, великом зебњом гледамо у будућност српскога народа, па стога српско новинарство треба у овај мах да испуњава особиту родољубиву дужност.

Ми данас, према нашим жалосним страначким приликама, не можемо рачунати са нашим листом на велик круг српске публике, али можемо рачунати на све, што је боље и одабраније у српском народу.

Према томе, што наш лист нема никаквих других извора за свој опстанак, до ли само потпору тога одабраног дела српске публике, који је одрастао и живи у традицијама онога доба, кад је српски народ био сложан и уједињен, па жели, да се та традиција у корист српскога народа и даље одржи, то ми за потпору листа чинимо апел на ту српску публику, као и на ону публику, која се буди из онога заноса, у који ју је ставило опсенарство наших противника.

Ми смо, према нашим маленим средствима за одржање нашега листа, приморани, да од нове године повисимо претплату са годишње две круне или 50 потура тромесечно.

Ми знамо, да свака повишица претплате није пријатна ствар за публику, али ова је повишица тако малена, да једва може доћи у обзир за претплатнике, а нама пружа доста знатну потпору.

Према томе претплата на „Браник" за идућу годину биће:

на читаву годину	— 34 К	
„ по године	— — 17	„
„ четврт године	— 8	„ 50 п.

а месечно износи претплата 2 К 90 пот. За Србију износи претплата годишње: 46 динара, погодишње 23 динара а тромесечно 11·50 динара.

Претплата се шаље поштанском упутницом на администрацију „Браника".

Српска публика могла се у овом критичном времену уверити, у каквом је духу уређен „Браник". То доказују већ и многе пресске парнице против „Браника".

У добу, кад су многи т. зв. „родољуби" отишли под скут данашњим властодршцима у Угарској, „Браник" је остао непоколебим у свом српском држању и за то је поднео, а још ће имати да поднесе, и велике материјалне жртве.

Надамо се, да ће српска публика врло малу повишицу претплате према садржини нашега листа знати хонорисати.

У **Новом Саду**, 15. (28.) децембра 1908.

Уредништво и администрација »БРАНИКА«.

ЗНАЧАЈНА ПОЈАВА.

У онај мах, кад мишљасмо, да је у нас Срба овде настало време крајње апатије и равнодушности према сваком учешћу у политичком животу и кад у нас није могло доћи ни до какве организације и концентрације, врло нас је угодно морало изненадити оно, што се недавно догодило у бачкој жупанији са организацијом Срба жупанијских представника.

Срби у бачкој жупанији, који представљају одабран део народа, према радикалској најезди и према не мањој најезди извесних елемената, што су дошли на површину после победе мађарске коалиције, осећали су потребу, да се приберу, те су у вези са свим солидним елементима у жупанији, који признају Србима жељени оправдани положај у политичком жупанијском животу, створили на жупанијској скупштини у Сомбору од 9. (22.) децембра о. г. извесну организацију, коју смо у 281. бр. „Браника" у њеним појединостима означили.

Према досадашњој апатији баш тих одабраних елемената у српском народу, ово је значајна и радосна појава у српском народу.

Уставни живот не треба да се манифестује, да нађе свога израза само у врхунцу уставности, у парламенту, у народном представништву, у представништву читаве земље, већ ваља да нађе свога израза и у самој унутарњости државе, у мало нижим сферама, па и на периферијама.

Ми у Угарској, према стародавном уставу имамо једну установу, која је вековима одржала нашу заједничку отаџбину, а то је жупанијска автономија, самоуправа. Ту је некад у највећој мери пулзирао уставни живот, ту је дошла уставност до правога израза, па су посланици за сабор, бирани по добивеним инструкцијама, морали чинити оно, што су хтеле жупаније. Та автономија жупанија била је готово већа него суверенитет данашњих швајцарских кантона, јер кад је некад угочка жупанија могла да ремонструје оним: Ugocsa non coronat, кад је једна жупанија могла да изјави, да она не пристаје, да се краљ крунише, макар и све друге жупаније пристале на крунисање: то је нешто, што већ и не спада у автономију, већ задире у суверенитет.

Наравно да су то била стара времена превласти племства те се данас таква автономија не би дала више ни замислити. Законодавство од године 1848. мало је демократисало и жупаније. Но није могло решити питање автономије жупанија према централној власти, према министарској системи. Лауш Кошут држао је још године 1848. за потребно, да нагласи: да су жупаније бедем уставности. Али после поравнања од године 1867. автономија жупанија све се више сужавала а под владавином Коломана Тисе жупанијска је автономија постала сенка од онога, што је била некад.

Немађарски народи Угарске стављали су свагда велике наде у то, да се једном автономија жупанија реформише пада са арондирањем жупанија по народностима немађарски народи доћу до учешћа у државном животу, а да са тим арондирањем и жупанијска управа буде боља и једноставнија. Но ово се до сада није испунило.

Данас у свима угарским жупанијама превлађује мађарска џентрија и ова мађарска џентрија је управо највећи помагач мађарскога шовинизма. Тој мађарској џентрији се придружује и онај мали део џентрије немађарских народа: џентрија Словака, Румуна, па и Срба. С тога уставне установе у жупанијама нису могле ништа учинити у корист немађарских народа, већ су напротив употребљене против немађарских народа.

У бачкој, па донекле и у торонталској жупанији, настале су, баш погледом на положај Срба, у новије доба особите прилике.

Под владавином мађарске либералне странке српска џентрија добро се слагала са мађарском џентријом. Али одкад је године 1906. настала владавина мађарске коалиције, то је мађарска независна странка задобила и у жупанијама већину, па је и стару мађарску џентрију из времена либералнога режима сасвим истиснула. Само се неки мален део могао спасти у мађарску уставну странку. Али иначе то није мењало ствар, да су у жупанијама преовлађивали Кошутовци. Међу Кошутовце пак ушли су свакојаки елементи, које је мађарска џентрија некада гледала преко рамена.

Наши су радикали ради својих себичних смерова, особито у нашој народно-црквеној автономији, нашли за целисходно, да за своје интересе траже наслона у Кошутоваца, па ма то било скопчано и са жртвом правих српских народних интереса. Наравно да Кошутовци нису провидели смерове наших радикала, па да ни то нису знали, да су наши радикали после народно-црквенога сабора од године 1902. исто тако постали привржениці мађарскога либералнога режима, као што су привржениці данашње мађарске коалиционе владе. Били су године 1902. гувернаментална странка, као што су године 1906. постали гувернаментална странка под другим режимом.

Кад су Кошутовци у свима жупанијама почели потискивати не само џентрију пређашњега либералнога режима, него и све, што не припада мађарској независној странци, дакле и чланове мађарске уставне и пучке странке, настао је известан отпор у старе мађарске џентрије. Људи извесна друштвенога положаја, који су под либералним режимом играли важну улогу у жупанијском уставном животу, гледали су, да дођу до свога пређашњега уплива у жупанији.

Последња скупштина бачке жупаније од 9. (22.) децембра о. г. важна је због тога, што се опозиција против данашњега жупанијскога режима знала организовати па умела извојевати и победу, која је на данашње властодршце у Будимпешти учинила врло рђав утисак. Био је поклич: „Ево опет либерала, који потискују Кошутовце!" Али ствар не стоји баш тако, да би у бачкој жупанији негдашња либерална странка могла потиснути Кошутовце. Данас је у опште таква струја у читавој Угарској, да стари либерални режим не би могао ускрснути. Али значај победе опозиције у бачкој жупанији лежи у том, што су се солидни елементи у Мађара прибрали, да задобију опет онај положај, који им припада по иметку и по друштвеном положају. То није нешто против демократије, јер ни Кошутовци нису данас демократе.

Овај расположај у бачкој жупанији употребили су одабранији елементи у Срба, да и они заузму известан положај у корист српском народу. То још не значи, да би се ти Срби истоветовали са народносном странком, јер би тиме у бачкој жупанији изазвали највеће неповерење, него они хоће да у оквиру онога расположаја мађарске џентрије према Србима у Бачкој што више користе српском народу.

Победа, коју је мађарска опозиција извојевала у бачкој жупанији, уједно је и победа умеренијих елемената у српском народу. Ово нека не буни данашњу мађарску опозицију у бачкој жупанији. Нека се не боји какве денунцијације, која би у сумњу доводила родољубље мађарске опозиције у бачкој жупанији. Та српска победа није победа српске народносне странке. То је победа само против терора, који извршавају, не ћемо рећи: сви Кошутовци, али бар један део Кошутоваца у бачкој жупанији, као што је то и победа Срба над терором српских радикала.

Ми у образовању „Заједнице Срба жупанијских представника бачких" видимо почетак родољубиву српском раду, а међу члановима те заједнице видимо све одабраније Србе у бачкој жупанији.

Радујемо се, што су на чело тога српског покрета у бачкој жупанији ступили Срби од угледа према њихову друштвеном положају, као млади др. Геда Дунђерски, син честитог старине Лазе Дунђерскога, па Стева Дунђерски, Јоца Вујић, др. Владан Војновић, и други, а особито се

радујемо, што је свесно српско свештенство из Бачке под вођством архимандрита Видицког ступило у ту заједницу.

Да ова победа опозиције у бачкој жупанији није по вољи нашим радикалима, врло је појмљива ствар, јер то је у неку руку и њихов пораз.

Они ће помоћу данашње гувернаменталне странке, с којом су се истоветовали, гледати, да бар у политичким општинама дође до радикалске владавине. Нама се чини, да су радикали и при последњем избору поглаварства у Сентомашу већ тражили наслона у својих мађарских савезника.

Али радикали не треба да себе обмањују. И крај њихова савеза са Кошутовцима они у бачкој и у торонталској жупанији нису омиљени у Мађара. Све, што је боље и честитије у Мађара, све се то клони радикала, јер Мађари из Бачке и Баната познају радикале, каква су квалитета људи, па се не дају обмањивати, као они Кошутовци у Будимпешти.

Ми се радујемо српском успеху у бачкој жупанији. Почетак је добар, само ваља да буде истрајности.

=

ЗАПЛЕТИ НА БАЛКАНСКОМ ПОЛУОСТРВУ.

Барон Ерентал је ономад објавио своју ноту, којом је одговорио на последњу руску циркуларну ноту. Ерентал се позива на неколико ранијих погодаба с Русијом у погледу Босне и Херцеговине, које погодбе онемогућавају Русији, да се противи поступању Аустро-Угарске. Та спутаност Русије, по лондонској вести једној, била је одавна јасна с обзиром на рајхштатски уговор и на берлинску тајну декларацију. Из Еренталове ноте има се још споменути и то, да аустро-угарско министарство иностраних дела жели Србији и Црној Гори да даде накнаду тиме, што ће им дати неке економске погодности. Је ли Ерентал доиста тако простодушан, да верује, е ће обе балканске државе пристати на те његове „економске погодности“.

Пуцњава на српско-босанској граници.

Из Сарајева јављају: Дана 10. (23.) о. м. у ½ 5 с. по подне су са обале Дрине, код села Зеленике, српски погранични стражари пуцали на босанску жандармеријску патролу. Један жандармеријски наредник лако је рањен. Жандармеријска патрола одговори пушчаном ватром и убије два српска погранична стражара. Мало после тога на место пуцњаве стиже једна српска општинска комисија, која даде однети оба мртва тела. Наредниково стање није опасно. Са босанске стране није било изазивања. Нападачи су били српски пограничари.

О том случају јављају из Беча: Са војничке стране саопштавају „Н. Сл. Преси“, да догађај на босанско-српској граници нема особитијег војничког значаја; тај догађај и није први у својој врсти. У последње време је већ више пута било пуцњаве. Истина, нису видели ни нападаче, нити је ко рањен. Тек пре кратког времена избачено је на црногорској граници два метка. Сад се први пут догодило, да је при такову пограничном окршају ко рањен и да је напад сместа кажњен.

По једној вести лондонског Рајтерова Биро-а из Београда, аустро-угарски посланик у Београду гроф Форгач саопштио је српском министру иностраних дела дру Миловановићу, е је Аустро-Угарска упутила војничке власти у Босни, да на српској граници избегавају свако изазивање. Патролама су забранили, да прелазе границу или да употребљавају оружје.

Еренталова нота.

Аустро-угарски министар иностраних дела барон Ерентал разаслао је велесилама свој одговор на последњу руску ноту. Главна садржина Еренталова одговора је ово:

Министарство иностраних дела, чим је добило програм Извољскога за конференцију, учинило је све, да покрене напред замисао конференције, те је усвојило све тачке програма. Монархија и данас држи се симпатично према конференцији и монархијиним условима је једино то смер, да рад конференције буде што успешнији.

Прва нота бечке владе (од 14. новембра) разлаже, да би балканска конференција само онда била од користи, кад би пре тога дошло до погодбе с велесилама, које су потписале берлински уговор. У погледу појединих тачака влада за иностранa дела овако одређује своје становиште: Вољна је признати у Бугарској проглашено ново стање уз претпоставку, да ће конференција санкцијонисати независност те државе, ако се доведу у ред сва финансијска питања, па и железничко. У погледу Босне, Херцеговине и новопазарског санџака влада пристаје на то, да се та питања узму у програм конференције. Али је природно, да конференција нема претресати факт, да су суверена права Његова Величанства проширена на Босну и Херцеговину и да је санџак испражњен. Даље нота вели, да ће се монархијина влада за иностранa дела у погледу тих питања свакако погодити с Портом, а ту би погодбу конференција потврдила. Задатак конференцији био би и то, да стави ван крепости 25. § берлинског уговора. Што се тиче 29. §-а берлинског уговора, који ограничава суверена права Црне Горе, монархијина влада за иностранa дела не би приговорила томе, кад би конференција о том параграфу расправљала, но од своје стране увек одржава наглашаване услове. Да би се избегла евентуална погрешна тумачења у погледу погодности, што би се имале дати Србији и Црној Гори, влада за иностранa дела препоручује овај израз: »Економске погодности, што се имају дати Србији и Црној Гори«.

Руска нота од 22. новембра жели, да се конференцији очува право, да појединa питања потпуно слободно расправља. У исти мах Извољски наглашава, да се 25. § берлинског уговора, кад буде стављен ван крепости, мора накнадити новом одредбом на конференцији.

У својој ноти од 8. о. м. аустро-угарска влада за иностранa дела држи, да би руска влада по свој прилици била вољна, да у ствари Босне и Херцеговине расправу тако ограничи, да факт анексије не буде никакво питање. Аустро-Угарска мисли, да је таково држање руске владе тим несумњивије, јер је и неколико погодаба, што су раније склопљене између обе велесиле, имало у виду, да ће наступити анексија. Taj modus procedendi би битно олакшао рад конференцији и одстранио би оне тешкоће, које би искрсле онда, кад би се о појединим тачкама потпуно слободно расправљало. Аустро Угарска се нада, да ће се руска влада руководити исто таким мирним расположењем.

Утисак говора министра Извољскога.

Говор, што га је руски министар иностраних дела Извољски у петак држао у Државној Думи, изазвао је врло разноврсна тумачења и утиске. У самој Думи су словенофили осудили онакав говор Извољскога, а и словенофилска штампа не одобрава неодлучну политику његову. „Новое Время“ не разуме, за што се је министар позвао на аустро-угарско-руске тајне уговоре, за што је раскидао старе ране. „Слово“ замера Извољском, што је указао на безусловну мирољубивост Русије, те држи, да се не би могло узети као претња ратом, да је Извољски ћутао о миру. Из његова говора фали чврстоћа и одређеност.

Већина београдских листова незадовољна је с говором Извољскога. Тако на пр. „Београдске Новине“ пишу, да, ако конференција не донесе Србији оно, што ова жели и чему се нада, онда ће на њено решење одговорити грохот шрапнела и граната и фијук пушчаних куршума. „Српска Застава“ вели, да са положај није променио. Русија не ће да веже себи руке. Има ова доста посла у Перзији те се не може обвезати у два правца.

У Бугарској пак пливају од радости због говора хофмајстера Извољског.

Турска адреса.

У турском парламенту је 15. (28.) о. м. примљена адреса, којом сабор одговара на престону беседу султанову. У адреси се, између осталога, каже, да народ заједно са султаном жали, што је бугарска кнежевина прогласила себе за независну и што је одмах за тим Аустро-Угарска анектирала Босну и Херцеговину, које су земље у смислу међународног уговора привремено поседнуте. Сабор ће наравно свакако потпомагати такову владу, која ће одбранити углед и права народна и тражити решење овог политичког инцидента (т. ј. анексије).

Оружање Турске.

Из Солуна јављају, да је 14. (27.) о. м. онамо стигло 30.000 пушака, које ће бити раздељене међу арнаутске добровољце у новопазарском санџаку.

То ће прво осетити бедна српска раја тамошња.

ЛИСТАК.

ЦРЕПИ НОСЕ СРЕЋУ.

Хумореска.

(Наставак.)

— Децо, престаните већ једаред, јер ће ми се иначе смучити! викне Филозоф с висине. Ниједна ми од вас не мисли зло, али тек ми не можете ни помоћи. На што онда трошити толике речи?

— Па кад Вам није добро овако, што се онда не удате? запита Кисела Чорба.

— То, што сад рекосте, сасвим је налик на Вас, Кисела Чорбо! наљути се Филозоф. Ја па да се удам! Знате ли ви, слатка, да бих ја била луда, кад бих се удала? Доста сам се ја напатила и овако. Брак је за материне мазе, да виде, да имају још и други задатак осим рахат живота и дрмкања по гласовиру!

— Али допустите Ви мени, драги Филозофе! упаде јој Величанство у реч. Кад девојка добије добра мужа, који има лепих прихода а она га уз то још и воли, онда је боље бити удата, него живети у коси.

— Наравно: кад! Кад би човек у лето залишну врућину метао у боце па је запушавао, могао би зими место на дрва и угаљ трошити новце на пралине и свилене блузе. Баш сте мућурле! Морам да вас жалим, што још верујете у тако препотопско нешто, као што је брачна срећа. Брачна срећа постоји само у романима. Књижевницима и књижевницама лебди она пред очима као недостижан идеал. Баш с тога, што га не могу да остваре, дочаравају га на артију, како би варали свет. Кад бих могла што заповедати, прво би било, да се ти књижевници и те књижевнице ухапсе због преваре. Штета, што не постоје више муке, којима су некад мучили хришћане. Таквим би мукама ваљало мучити и те књижевнике и књижевнице. Брак је душевно самоубиство за женску. Познавала сам доста младих девојака, разборитих, бистрих девојака, с којима се дало разговарати. Кад се удале, нису ништа знале, до ли само причати о лонцима и шерпењама, о пеленама и дечјим болестима. За мене ни најцрњи душманин не може рећи, да се заузимам за мушкарце, али одиста појмим сасвим, што многи мушкарци своје слободне часове радије проводе у крчми и у кавани, него у кругу своје породице. Вечито слушати нагваждања о домазлуку, не спада међу угодности овог живота. Сачувај ме Боже, да и ја постанем такво ћуре!

— Па за Бога, можете се удати за човека, који ће Вам држати млађе, па онда не морате ни рибати лонце ни прати пелене.

— Ја да се удам за имућна човека! Ја, овакав баксуз, као што сам! Па све кад би имао милијоне тај, који би хтео мене да узме, смем се опкладити, да би их погубио у очи наших сватова. Но хајде баш по реду да видимо, каквих бих ја изгледа имала за удају! Мени је двадесет и шест година. Могу дакле рачунати највише на удовца са силном децом, који по што по то мора имати жену, да му отхрани децу. Узмимо, да се удам за таква човека па да се напатим с његовом децом. А шта буде хвала за то? С дана у дан то те то: »Моја покојна је то радила овако. Моја покојна је куповала каву по три круне а што ти купујеш по четири круне? Моја покојна је са килом соли имала три недеље доста, а теби треба сваке недеље. Моја покојна је целе године требала само један пар обуће, а теби треба три пара. Моја покојна је сама шила себи хаљине, а што ти да не умеш! Моја покојна је кувала много боље. Моја покојна је била куд и камо умешнија!« Једном речи: вечито је на столу мртва глава добре покојнице! — Но хајдмо даље! Нађе се по који грчки младожења па се зажели уређених прилика и удобности код своје куће. Сачувај ме Боже таква човека, који је за четврт века старији од мене! Кад бих се већ морала удати, пошла бих једино за човека, који је највише до десет година од мене старији. Кад би дакле можда дошао човек тих година па ме запросио, ипак сумњам, да бих пошла за њега. Зацело би то био какав пуки сиромашак. Морала бих се пењати на четврти спрат па би ми димњак куће преко пута био једини изглед. Хвала му лепо! Ја сам се родила на селу, на селу сам и одрасла. Не могу се ја у вароши жива закопати. А на село се не могу удати, јер немам ни појма, како се на селу води кућа. Отац ми је учитељ те немамо економије. Дакле сума сумарум: не ћемо се удавати! повиче Филозоф са лествица па замлата испрашивачем око себе.

У тај се мах с поља зачуше кораци.

— Ево маторог! Ево маторог! повикаше све па се разиђоше куд која.

Величанство дохвати са пода парченце артије па са њим полети до котарице, у коју се метала непотребна артија. Змај похита до благајне. Грлица отрчи за тезгу. Мољац брже боље зграби неку књигу па се изгуби.

И Филозоф се нагло диже са свог узвишеног седишта па зграби крпу, да брише прашину па да се нађе у послу, кад страшни овуда прође. Но пре тога јој се ваљало још обрнути на високим узаним лествицама.

Њена несрећа хтеде, да исклизне па да падне према великој скупоценој фигури од мајсенског порцелана. Фигура се отетура до стаклена ормана па разбије у орману изложене тањире са дражданским сликаријама. Филозоф, нашавши се међу небом и земљом па потраживши наслона, пружи руку па дохвати млетачки чирак. Чирак се стропошта па у паду повуче за собом још и севрску вазу.

Филозоф пак стајаше опет горе сигурно на својим лествицама а готово беше ван себе од страха.

Посред црепа стајао је страшни а око њега се начетило особље. Све се поплашиле а свака је хвалила Бога, што се њој није десила та несрећа.

— Госпођице! зачу се сад оштри глас страшнога. Гледајте да се сиђете! Или сте ваљда ради, да Вам се онде горе свет диви као уметничком кипу?

Те речи освестише Филозофа. Лагано се сиђе са лествица.

— Одмах да сте покупили рбине па да попишете све, што се разбило! заповеди страшни особљу. А Ви, госпођице, изволите за мном!

Филозоф се скрушено ослони на лествице. Шта ли то само уради те почини толику штету? Уговором се обвезала, да ће платити све, што разбије. А од куд јој новаца?

Но пре свега је ваљало стати пред страшнога.

— Седите! понуди је он чудновато благо, кад су стигли у његову писарницу. Ваши су живци јемачно потресени.

Политички преглед.

— **Аустријанци против мађарских захтева.** У аустријским парламентарним круговима опажа се силан покрет против мађарских захтева у погледу самосталне банке и помађаривања оног дела заједничке војске, што се рекрутира из Угарске. Нарочито је аустријска Господска Кућа против тих захтева мађарских. Она је у том сложна са хришћанско-социјалном странком, која одавна претреса та питања и у Луегерову је стану у тој ствари одржала и конференцију. Ратни министар је у војним питањима изашао на сусрет Мађарима, али га у Аустрији у том нико не ће потпомоћи, јер и у самом генералном штабу су противни тим уступцима, наводећи, да би присилно помађаривање, вежбање момака Немађара врло отежало двогодишње време службовања.

— **Словенци против земаљског председника Крањске.** Лист „Slovenec“ веома жестоко напада земаљског председника Крањске барона Шварца, што није спречио, да се професор Белар именује земаљским школским надзорником а др. Шрауфер среским школским надзорником. Ову двојицу је на жељу Немаца у Крањској именовао бивши министар просвете Мархет. С тога „Slovenec“ захтева, да се барон Шварц умирови. И административног референта земаљске владе Калтенегера и дворског саветника грофа Хоринског ваља учинити одговорнима за то, што су у словеначкој Крањској. Немци именовани за школске надзорнике. С тога ће савез југословенских посланика на аустријском царевинском већу бити приморан, да против Бинертова кабинета ступи у оштрији опозиционалан положај.

СА ЖУПАНИЈСКЕ СКУПШТИНЕ У СОМБОРУ.

У 281. броју цењеног »Браника« од о. г. изнесен је рад Срба жупанијских представника у жупанијској скупштини бачкој у Сомбору, која је одржана 7. (22.) децембра о. г., у коме је забележен двострук успех наш, који смо постигли на тој скупштини.

И време је било, да се ми Срби већ једном пренемо из дубока сна те да дамо од себе знака животу.

Да би се успех наш још боље истакао, морам се вратити у најближу прошлост. Ко је имао прилике учествовати на нашим жупанијским скупштинама, тај је могао видети то, да нас Србе, ма да нас има више него једна шестина представника, нико није ни у што зарезивао; о нама се није водило рачуна, као да нас и нема; а то држим да је у једну руку и право било, јер кад се ми сами нисмо бринули за себе, како смо смели тражити од иноверaца, да се за нас брину и да стоје на бранику наших интереса? Наш немар и нехат добро је дошао туђинцима, те су нам они кројили капу, како су они хтели. Истиснули су нас из свију скоро позиција, те је била, а и сада је, жалост погледати, како су међу чиновницима бачке жупаније на ретко посејани Срби чиновници, тако, да би се могло рећи, као да их нема, и то баш у бачкој жупанији, где Срби живе у компактној маси. Па како се поступало са Србима чиновницима у жупанији, тако се исто поступало и са Србима као члановима у појединим важним одсецима жупанијским.

То стање трајало би и данас, да се није нашло неколико млађих родољубивих Срба представника, а нарочито неколико свештеника, који су били свим силама прегли, да, у колико је год могуће, поправе то зло стање, да прибаве важности имену српском, да заспале Србе пробуде и одушеве за српску народну ствар и да, у колико је могуће, скупе све Србе представнике у једно коло. Што су наумили, то су и урадили.

Под председништвом родољубивога великопоседника сентомашког г. Стеве Дунђерског образовао се један одбор, који је позвао све Србе представнике без разлике странака на конференцију за 9. (22.) децембар о. г. у Сомбор. 67 Срба представника одазваше се томе позиву и једногласно закључише, да г. дра Геду Дунђерског бирају за члана у административни одбор (közigazgatási bizottság). Закључак свој извршише у договору са уставном странком те изабраше г. дра Геду Дунђерског за члана у административни одбор, као што су о томе већ извештени штовани читаоци цењеног »Браника«.

Овај одбор, осим осталога, нарочито је важан по нас Србе и због тога, што ће тај одбор, према најновијем Апоњијеву школском закону имати да решава и ствар наших српских школа и наших учитеља. Замислите сад тај одбор, коме, као што споменух, долазе на решавање ствари наших школа, а у том одбору нема ни једног Србина члана, који би се својски заузео за праведну ствар нашег школства, па ћете тек онда појмити, какав значај има исти одбор за нас Србе овде. Не мислимо ни ми, да ће г. др. Геда Дунђерски као изабрани члан тога одбора бити у стању, да све наше захтеве и жеље испуни, јер су Мађари у већини у том одбору; али да ће моћи доста урадити, о томе смо више него уверени.

Као што је изнесено у цењеном »Бранику«, то је наш први успех, који постигосмо смишљеним, сложним и родољубивим радом својим.

Други успех нашег родољубивог рада јесте то, што смо спровели организацију Срба жупанијских представника и тој организацији нашој дали име: »Заједница Срба жупанијских представника бачких«.

Осим ова два стварна успеха имамо ми да забележимо још и један трећи успех, који у дотичном чланку није ни наведен, а који ја сматрам као највећи и најважнији успех. Тај трећи успех наш лежи наиме у томе, што смо ми Срби, без обзира на данашње политичке странке, нашли поље, где смо се сви скупили као један човек, да својски, братски и српски порадимо на напретку наших српских интереса. Да се нисмо сложили, нити бисмо се организовали нити бисмо изабрали г. дра Геду Дунђерског за члана у административни одбор.

Ко би још до пре кратког времена могао и сањати о томе, да је у опште могуће сложити либерала, радикала, клерикала и чланове уставне странке у једно коло и на једном послу? Ја сам више него уверен, да смо ми сви били тога уверења, да је то ствар немогућа и неизведива. Па ипак се сложисмо. Срби представници бачке жупаније пробише лед, учинише оно, што се држало за немогуће, т. ј. сложише се, организоваше се и резултат тога родољубивог рада одмах је крунисан и стварним успехом. Ако и даље будемо тако радили, ако наше одушевљење не малакше, ако нас овај први успех не успава поново и ако се одбор, који је изабран, да води бригу о читавом жупанијском животу и раду наше жупаније, буде савесно бринуо и радио, у што не сумњамо, ја сам тврдо уверен, да ћемо ми све више и више успеха показивати.

Као што сам горе споменуо, ни ми сами нисмо веровали, да се можемо сложити, а Мађари још мање, и ја вас могу уверити, да је Мађаре наша слога просто фрапирала. Велики жупан још један дан пре скупштине није хтео ни да чује за наше пропозиције, јер је мислио, да се ми не ћемо сложити, а кад је избор свршен и наш кандидат изабран, онда је тек видео, да није од њега било мудро, одбијати Србе од себе. Држим, да ће му ово бити добра поука за будућност. Слога наша импонирала је свима и ми одједаред постадосмо важан фактор у животу наше жупаније. Од сада ће обе велике странке, уставна и кошутовачка странка, морати с нама рачунати, јер смо тако рећи постали језичац на вази. Којој се странци ми придружимо, та странка мора победити. Више него 100 сигурних гласова не ће шале ни једна странка одбацити од себе, тим пре, што ми не тражимо ништа, што је неправедно и што је немогуће.

Ето, шта смо постигли својим смишљеним радом. Па зар се то исто не би могло постићи и у осталим жупанијама, где Срби у већем броју живе? Како да се не би могло постићи! Треба само мало имати добре воље, истрајности и агилности, па успех не може изостати. За то, Срби браћо, бирајте свугде, где је икако могуће, само честите, ваљане и истрајне Србе за представнике! Шаљите их у жупаније, сложите се, као што смо се ми сложили, организујте се, како смо се ми организовали, па да вас види Бог! Прегаоцу Бог даје махове!

М. Ст.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 17. децембра 1908.

— **Снег.** После дуготрајне »сухе« зиме почео је у понедељак после подне да пада на суху земљу ситан снег, па је уз појак ветар падао целу ноћ од понедељника на уторак, а и јуче цео дан. Прилично дебелим слојем покрио је снег земљу, па се остварило оно давнашње народно веровање, да нам Божић долази на »белом коњу«. И за јесење усеве добро је дошао овај зимски покривач.

— **Једна »сензација«.** Лист министра трговине г. Фрање Кошута, »Будапешт«, јавља ово:

»Из провинције јављају за велику агитацију, коју Срби (??) у Јужној Угарској развијају против аустро-угарске монархије и коју (т. ј. агитацију) подупире Србија. Српска влада изаслала је више официра у пограничне жупаније, који преобучени обилазе у цивилном оделу српска места те врбују добровољце за српску војску. Осим тога деле бунтовне прогласе, у којима се Срби у Угарској позивају, да се придруже браћи преко Дунава, »јер је наступио час обрачуна«. Надаље се у тим прогласима тражи од суседне браће новчане и оружане потпоре и т. д. Такови прогласи нађени су у Сегедину, Сиригу, Десци, Новом Сентивану, Ђали, Турској Кањижи, Сенти и. т. д.«

Толико лист г. Кошута, а »Будапешти Напло« додаје, да ова агитација није нашла никаква одзива међу Србима, шта више сами Срби су пријављивали такове агитаторе властима.

Ми овамо у Јужној Угарској немамо појма о оном, што јавља »Будапешт«. Изгледа, да је неко одавде с југа наше отаџбине хтео да послужи »Будапешту« једном сензационалном вешћу и да денунцира угарске Србе. Али ако у истини има такових агитатора, онда то могу само бити изазивачи, које одмах треба пријавити власти. У данашње мутно време има пуно пустолова, који хоће да мирне и лојалне Србе грађане увуку у зло. Понављамо: Сваког таква изазивача одмах пријавите власти па ће се тамо видети, је ли то преобучен официр из Србије или какав домаћи agent provocateur.

— **Погреб »велеиздајника« Вујаклије.** У прошли четвртак је — како јављају загребачки листови — у Загребу погребен на Мирогоју уз велико саучешће грађанства српски мученик Перо Вујаклија, који је такођер био стрпан у истражни затвор због тобожње »велеиздаје«. На погреб се мученику искупио велик број Хрвата и Срба, а особито ђака. Од народних заступника били су сви заступници српске самосталне странке, који бораве у Загребу, а од Хрвата проф. Херувим Шегвић, даље народни заступници др. Лорковић, др. Пољак, др. Анте Павелић, Ђуро пл. Бедековић и др. Ђуро Шурмин. После опела појало је друштво »Балкан«. Над гробом говорио је др. Лорковић, истакнув тешко стање домовине и борбу за права њезина, која је крива, да је покојник доспео у затвор и у њему нашао смрт пре него ли је могао бити и суђен. Ове жртве бодриће народ на истрајност и јачати му веру у победу. У име српског самосталног клуба опростио се од покојника дирљивим речима народни заступник Буде Будисављевић, а у име омладине ђак Рогулић. Положено је венаца од стране српске самосталне странке, напредне странке, омладине итд. Један венац са траком положише уапшени »велеиздајници« са натписом: »Уапшеници — своме другу«.

— **Затворена српска школа у Старој Србији.** Као што јавља »Agence Athénique«, у Куманову је затворена српска основна школа а учитељи су изгнани из Турске. Како изгледа, ни под новим младотурским режимом није по Србе боље.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Страшан земљотрес у Италији.** Још се југ лепе Италије није ни опоравио од лањског земљотреса, а ономад се земљотрес поновио у истом крају. Јуче смо донели телеграфске извештаје, какво је ужасно опустошење ономад начинио земљотрес у јужном крају Италије, особито на острву Сицилији.

О том зомљотресу стигле су из Рима ове вести од 15. (28.) о. м.:

Чак метне столицу пред њу па онда јој даде чашу воде. За тим седне па обичним својим званичним тоном почне овако:

— Штета, коју сте начинили, износи, колико сам у први мах кадар да проценим, преко хиљаду круна. Ви ваљда знате, како гласи Ваш уговор? Шта ћете сад? Као продавачицу Вас не могу задржати. Данашњи ме је дан поучио, да нисте за ту службу. Ви ваљда схваћате, да сте отпуштени.

Филозоф макне главом, да схваћа.

— Ви у опште имате већ доста на рабошу код мене. Још од првог часа. Имао сам и сувише обзира према Вама.

Филозоф наједаред забаци главу.

— А шта сам то скривила, ако смем питати? Нисам била ни непоштена ни нетачна а свој сам посао радила савесно.

— Кад сам Вас ангажовао с тога, што говорите више језика, претпоставио сам, да ћете за кратко време учи у посао, који Вам је донде био непознат. Ви нисте ушли. Вечито су Вам у глави лудорије. Смем се опкладити, да сте и данас са лествица особљу држали предавање, као што Ви то већ волите. Немојте ме гледати тако, као да се чудите! Видим ја и чујем све. Ја сам свугде и баш онде, где ми се најмање надају. Одавна ја знам, да Ви буните особље и да их подговарате на којешта.

— По чему сам ја подговарала особље? Зар по томе, што сам из њих хтела да изгоним ропски страх од Вас? Сви смо ми вериге у једном ланцу. Ви нас исто тако требате, као и ми Вас. И ми имамо исто толико права на живот, баш као и људи, који имају пуне џепове новаца. Немамо ми разлога, да се пред својим предпостављенима склањамо у мишје рупе. Свет није чарапа. Па ако сам се ја кад и кад невино и нашалила пред осталима, није то никакав злочин. Ми смо ваљда у радњи а не на робији!

— Хвала Вам лепо на Вашим »невиним шалама«! Међу тим, шта ће бити са оних хиљаду марака, што ми дугујете?

— Платићу Вам их. Наједаред наравно не могу. Отплаћиваћу Вам.

— Е па лепо! А колико ће Вам требати времена за то?

— Тако две године.

Господин Луканус се насмеши надмоћно.

— За две године не ћете отплатити ни половину. Тешко да ћете наћи опет место са оволиком платом.

— Но па рецимо: за три године!

— Лепо! Узмимо дакле: за три године. Али и то ћете моћи само тако, ако се поправите, што рекли, из темеља те ако Вам буде у глави само посао а не и којекакве лудорије. Верујем Вам, да сте вољни, да исплатите свој дуг. Ви ћете хтети, али не ћете моћи. Кад будете неко време штедели па ипак тек полако могли отплаћивати, брзо ће Вам то додијати, па ћете онда једног лепог дана нестати без трага. Отићи ћете у Француску, у Енглеску или ма куд а ја онда могу гледати, шта ћу и како ћу. Па у опште шта мислите да бисте могли бити? За радњу нисте, немате трговачке спреме, учитељички испит нисте положили, а ако сте ради да будете бона или гувернанта, сву ћете своју месечнину потрошити на одело. Дакле?

Филозоф спусти главу. Страшни је на жалост имао право.

(Свршиће се.)

Данас је у целој Калабрији било земљотреса, који је начинио огромну штету. Много кућа је порушено, а много људи је погинуло или је рањено. Телеграфске и железничке везе су прекинуте.

У исто доба са земљотресом било је на западном делу Сицилије велике поплаве. У Катанији је набујало море однело три детета. У многим сицилијанским варошима било је земљотреса, од кога су силне зграде попуцале. У Катанији је земљотрес трајао 20 секунада. Народ је у страху бегао ван вароши. И испод мора беше земљотреса, који је у лукама начинио знатну штету. Министар-председник Џолити приложио је први 20.000 лира за потпору становништва. Услед подморског земљотреса више барки је потонуло. У више места покрајине Катанцаро има мртвих и рањених. Најгоре је страдала сицилијанска варош Месина. Као што »Џорнале д' Италија« јавља, заповедник торпиљера »Стика« телеграфисао је ратном министру, да је један део вароши Месине порушен. Разорено је више стотина зграда а под рушевинама је убијено више стотина људи. И фрегатски капетан Басино је под развалинама.

У исти мах било је земљотреса и у Северној Америци, наиме у вароши Виргинија Сити (у држави Монтани).

— **Руски цар на телефону**. Догод је Извољски говорио у Државној Думи, цар Никола II. је у Царском Селу седео крај телефона те пажљиво слушао. Велик је утисак учинио на њ и говор октобристе Гучкова, но говор Бобринскога није му се допао.

— **Убио оца и три сестре**. У Мајнцу је накључе син бившег посланика Ракеа убио свог оца и своје три одрасле сестре. Убица је ухапшен. Слушао је астрономију а мотив злочинству био је то, што од свог оца није добијао довољно новаца.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 16. децембра. „Пестер Лојд" јавља: Молба за извучење саборских посланика Светозара Прибићевића, Јована Бањанина и Буда Будисављевића због сумње, да су починили „велеиздају", већ је, како нам из Загреба телеграфишу, отишла заступничкој кући. Осим те тројице су још три друга српска члана хрватског сабора, који нису чланови угарске заступничке куће, јако компромитирани (?) у тој ствари. Према распитивању у писарници заступничке куће до данас у подне молба за извучење није била стигла. (Као што се види, Раух иде баш на то, да на овај начин обезглави српску самосталну странку, па да тако начини места својим удворицама, вођама жалосних радикала. — Ур. „Бр.")

Петроград, 16. децембра. Вест, као да је гроф Вите изјавио, да је вољан ступити у дипломатску службу те затражити, да буде именован за амбасадора у Риму, не оснива се на истини. Гроф Вите се у том смислу није изразио ни пред ким.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »БРАНИКА«.

Војнички уступци Угарској.

Будимпешта, 17. децембра. Мађарски листови говоре о јучерашњим догађајима у Горњем Дому аустријског парламента, где се чуле скривене претње и где је пала реч, да се не ће дати чак ни нормални контингенат рекрута. Мађарски листови веле, да то није кадро потиснути мађарско становиште. Угарска влада и угарски сабор знаће запититити уставну сферу моћи Његова Величанства.

Радници се буне.

Будимпешта, 17. децембра. То, што су разрешени стручни савези радникâ металима и столарских помоћника, изазвало је велико огорчење у круговима организованог радништва. Радници су наумили, да за данас сазову велик претестни збор.

Утисак говора Извољскога у Србији.

Београд, 17. децембра. Говор Извољског у руској Државној Думи схваћа се овде као издаја српских интереса од стране Русије.

Утисак Еренталове допунбене ноте у Немачкој.

Берлин, 17. децембра. Допунбену ноту барона Ерентала са задовољством су узели на знање меродавни кругови

Немачка и Турска.

Цариград, 17. децембра. Немачка влада је саопштила Порти, да је вољна Турску потпомоћи у погледу жељене повишице заштитне царине.

Страшан земљотрес у Италији.

Рим, 17. децембра. **У Месини је погинуло 75.000 а у Калабрији 30.000 особа.** Од сто телеграфских чиновника спасла се само четворица. Месина је сасвим разорена. Сва села у њеној околини опустошена су.

Река, 17. децембра. Четири лађе друштва „Адрије" пловиле су за време земљотреса међу Месином и Катанијом. Оправдан је страх, да је и Катанија пропала.

Рим, 17. децембра. У целој Италији је жалост. Берзе, позоришта су затворена. Свуда састављају одборе за помоћ. Из целе земље иду лекари и пожарници у Месину и Калабрију, да организују спасавање.

Напуљ, 17. децембра. Краљевски пар синоћ стигао овамо. Од народа живо поздрављен укрцао се за Месину.

У Реџу ди Калабрија више стотина војника леже мртви под рушевинама. Погинуло је и много полицаја. У Палми је до сада испод рушевина извучено 300 лешина. Боје се, да има још 300 затрпаних. У Бањару има до сада 1000 мртвих. Све куће су разорене.

Палермо, 17. децембра. Синоћ у 7 сах. 30 мин. беше овде кратак потрес земље. Народ, ван себе од страха, иде с иконама по улицама.

Џерасемарина, 17. децембра. Начеоник вароши Реџо ди Калабрија стигао је овамо. Вели, да је та варош скоро сасвим разорена. Има на хиљаде мртвих. У осталим општинама тог краја огромна је штета.

Напуљ, 17. децембра. Један путник на броду код Месине прича: После изненадног потреса земље варош се уви у густу помрчину и сву је обви дим. У исто време на четири места суну пламен. Официри са торпиљера „Џафо", који је стојао пред Месином, причају: У 5 с. 30 м. у вече море се страшно узбурка. Наједаред се стану ваљати огромни таласи кроз месински мореуз, разоравајући обале и гутајући бродове. Угарски пароброд »Андраши«, коме пуче ланац на котви, удари се о друге бродове и ове оштети. Разорене су бродарнице, а по мору се у часу појавише олупине.

Палермо, 17. децембра. Синоћ је стигла прва службена депеша месинског префекта, у којој се каже: Ни замислити се не може, колика је несрећа. **Месина је скоро сасвим разорена. До 12.000 људи је убијено.** Свака помоћ изгледа недовољна. Немогуће је описати општи страх, неред и пустош. Страшно је погледати место несреће, јер су се пожари, које није могуће савладати, раширили на разна места вароши.

Катанија, 17. децембра. Бегунци из Месине причају: Немогуће је описати страшни призор. Варош је гомила рушевина. **Скоро цело месинско становништво изгинуло је.** Они, што преживеше, немају ни где ничега. Железничка станица и све на њој уништено је. Улице су потпуне рушевине. Нема више ни једне јавне зграде. Егаблисмани за гас и водовод су у рушевинама.

II. н.

Г. Г. ОГЛАСНИЦИМА

јављамо, да ће божићни број „Браника" и ове године у много више примерака изићи и бити разаслат.

С тога је тај број врло погодан г. г. огласницима, да у њему уврсте своје огласе.

Администрација »БРАНИКА«.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА.

ИЗВЕШТАЈ

17. (30.) децембра 1908.

Нова пшеница I. каквоће	К	12·———·—
Нова пшеница II. каквоће	„	11·———·—
Зоб — — — — —	„	7·50——·—
Јечам — — — —	„	7·20——·—
Кукуруз: — — — —	„	6·20— 6·30
окруњен (нови)	„	—·———·—

све од **50 кила.**

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**

Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

ОГЛАСИ.

ЧУДО ОД БУКВАРА!

Чим узме овај Буквар у руке било младо, било старо одмах уме и да чита к да пише.

Ко пошаље 35 потура добије га са плаћеном поштарином.

Ујма (Ulma Temes. м.)

Љубомир Јовановић
управитељ и учитељ.

685 1-10

СВЕТСКИ ЧУВЕН

БЕРМЕТ

наливен мостарским црним ВИНОМ

може се добити код

Лазара Станковића,

у Стапару (Бачка.)

2 флаше 3 круне франко, свака штација.

686 1-10

СЛАНО КУПАТИЛО

У СТ. СЛАНКАМЕНУ

отворено од I. маја до I. октобра.

Има **40 елегантно намештених соба** са ценом од 1 К до 4 Круна;

лепу пространу **новосаграђену рестаурацију** са добрим јелом и пићем;

стална музика, која трипут дневно свира.

Ближа извешћа даје

Штедионица у Ст. Пазови.

669 6-100

Хотел „БЕЛА ЛАЂА"

ЂУРЕ ЗУРКОВИЋА Нови Сад,

модерно са свима удобностима удешен, најподесније место за састанке странаца, са изврсном кујном и најбољим пићем.

Точи прастаро

(urquell) ПИЛЗАНСКО ПИВО.

ИМА ЈОШ УВЕК

НАЈЈЕФТИНИЈЕ ЦЕНЕ, РАЗНЕ РОБЕ у ТРГОВИНИ МУШКЕ и ЖЕНСКЕ МОДЕ

ДУШАНА Г. МОЊАШЕВИЋА

код златне кугле у Ћурчијској улици бр. 23.

најприпознатији фабрикати разних шешира и цилиндера као Borsalino G. B. Hückel, Pichler, Böhm, све врсте капа за господу, госпође и децу, трико-рубља (дуксера) правог вуненог и памучног, белог мушког рубља за дарове и женског невестама за опреме, венаца и велова за невесте, накита за женске тоалете, рукавица, чарапа, мидера, цепница, кишобрана, ручних радова, кармен-штраус-и берлинер-фулова, штраус-боара, свилених и других жипона, шалова, гиртлова, путничких торба и кофера, парфим е-рије, сапуна и т. д.

Правих руских и американских каљачâ.

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«